

Naar een alternatief internationaal onderzoek van Vlucht

MH17?

Persoonlijke impressies van de conferentie *MH17: The Quest for Justice*, Kuala Lumpur, 17 augustus 2019.

door Kees van der Pijl, Amsterdam

Van 15 tot 19 augustus was ik in de hoofdstad van Maleisië voor een conferentie georganiseerd door de International Movement for a Just World (JUST), de Perdana Global Peace Foundation (PGPF) en het Centre for Research on Globalization (CRG). Ik was uitgenodigd als de schrijver van Flight MH17, Ukraine, and the New Cold War, intussen in vier talen. Alles wees erop dat dit een belangrijke gebeurtenis zou worden, omdat voor het eerst critici van de door Nederland geleide onderzoeken naar de oorzaken van en verantwoordelijken voor de tragedie bij elkaar zouden komen. Volgens de organisatoren ging het om een 'bescheiden poging om de waarheid in ere te houden en trouw te blijven aan de rechtvaardigheid', maar het belang van de conferentie zou hier ver bovenuit gaan. Dat was in ieder geval ook de inschatting van de Nederlandse ambassade in Kuala Lumpur, die haar bezorgdheid over deze bijeenkomst kenbaar maakte bij zowel het bureau van Premier Mahathir als bij de organisatoren. Hieronder een korte samenvatting van wat ik beschouw als de feitelijke oprichting van een internationale werkgroep over MH17 waarvoor slechts de zoektocht naar rechtvaardigheid telt, niet enigerlei op voorhand ingenomen politieke positie. Aangezien ik daar slechts aanwezig was als genodigde, spreekt het voor zich dat de organisatoren op geen enkele manier voor deze notities aansprakelijk zijn.

Voobereidingen

Bij aankomst op Kuala Lumpur International Airport werd ik ontvangen door een functionaris van de Perdana Foundation, een van de organisaties die op initiatief van Dr Mahathir zijn opgericht (Maleisische namen die niet Chinees of Indiaas zijn hebben één gecombineerde voor- en achternaam plus een vadersnaam en allerlei eretitels zoals Tun, Tan, Sri, enz.; ik gebruik de verkorte versies uit het conferentieprogramma). Ik hoorde van haar dat deze stichting ten doel heeft het

strafbaar stelen van oorlog, en in mijn boek verwijs ik ook naar het Kuala Lumpur War Crimes Tribunal, dat in 2011 na uitvoerige hoorzittingen overging tot het in staat van beschuldiging stellen van George Bush en Tony Blair voor misdaden tegen de vrede vanwege de invasie van Irak in 2003. Zoals is vastgesteld in Neurenberg in 1945-46, vloeien misdaden zoals oorlogsmisdaden, misdaden tegen de menselijkheid, genocide, en dergelijke, allen voort uit de opperste misdaad tegen de vrede. Hoewel Mahathir zich voor de conferentie zelf verontschuldigd had, was het duidelijk dat zijn openlijke uitspraken over de voorbarige beschuldigingen aan het adres van Rusland de inspiratiebron waren voor de bijeenkomst in Kuala Lumpur.

Op de vrijdagavond voorafgaand aan de eigenlijke conferentie was er een welkomstdiner, de gelegenheid om kennis te maken met de organisatoren, hun staf, en de andere sprekers en discussieleiders. De buitenlandse gasten kregen een gesigneerd exemplaar van de autobiografie van Mahathir, 'A Doctor in the House' (hij is doctor in de medicijnen). Gelukkig had ik een exemplaar van de Manchester University Press editie van mijn eigen boek bij me om het gebaar te beantwoorden via de organisatoren, van wie er verschillende nauw met Mahathir samenwerken.

Bij dit diner horde ik voor het eerst van de stappen die de Nederlandse ambassade had gezet bij het bureau van de Premier en bij de organisatoren op een ontmoeting in het kantoor van de Perdana Foundation. Omdat de ambassadeur nog maar net in functie was, werd dit gedaan door zijn plaatsvervanger. Deze bracht bij die bezoeken de Nederlandse zorg tot uiting dat deze bijeenkomst georganiseerd was, en behalve over het houden van de conferentie zelf klaagde de plaatsvervangend ambassadeur klaarblijkelijk ook over het feit dat er 'samenzwerings theoretici' waren uitgenodigd (het etiket dat wordt geplakt op al diegenen die de claim van het JIT dat Rusland schuldig is aan het neerhalen van MH17, een claim die Westerse politici en media al maakten vóór enig onderzoek begonnen was). Ik kom nog terug op de mogelijke rol van de Nederlandse ambassade als ik het heb over de zitting waarin het de bedoeling was geweest dat twee nabestaanden van Maleisische slachtoffers zouden spreken.

Bij het diner zat ik naast de voormalige Maleisische ambassadrice in Nederland, Dr Fauziah, die me vertelde hoe het TV-programma *Nieuwsuur* haar had benaderd ter gelegenheid van de vijfde verjaardag, maar dan vooral om haar te onderhouden over het feit dat ze niet overtuigd was van de interpretatie van het gebeurde door het JIT. Waarom ging ze maar door met het verdedigen van 'de Russen'?

De conferentie: introducties

De bijeenkomst werd gehouden in het auditorium van de International Islamic University of Malaysia (aangezien het land volgens de grondwet een multi-etnische en multi-culturele samenleving is, heeft dit geen andere betekenis dan dat het een van Maleisië's grootste en meest prestigieuze academische instellingen is, naast de University of Malaysia).

Na aankomst van de gasten en registratie van de deelnemers en vertegenwoordigers van de media, was het tijd voor de inleidende opmerkingen van Dr Chandra Muzaffar, voorzitter van JUST. Chandra is een van de leidende intellectuelen van het land en naast zijn vele academische verdiensten, ook een bekende publieke figuur, zelfs een hotelbediende die ik sprak kende hem. Chandra legde uit dat er veel gerechtvaardigde twijfel over de door Nederland geleide onderzoeken was en dat vele zaken niet naar tevredenheid zijn opgehelderd. In tegenstelling tot het vasthouden aan één officiële lezing zoals in het Westen, was de conferentie bedoeld als een open forum om een aantal visies bij elkaar te brengen, die de versie van het JIT konden aanvullen of zelfs aanvechten. Kortom, de bijeenkomst was niet gebaseerd op een vooraf ingenomen positie inzake het neerhalen van MH17 of het conflict in Oekraïne.

Vervolgens werd de conferentie officieel geopend door Professor Tan Sri Dzul, president van de universiteit en een beroemdheid op het gebied van gezondheid en medicijngebruik. Ook hij is door zijn deelname aan het openbare leven en in de media van Maleisië een bekende figuur in het land. Dat hij een voormalig student van Chandra was heeft misschien geholpen om de voorzieningen van de universiteit voor deze bijeenkomst ter beschikking te stellen, maar zijn even korte als levendige inleiding maakte duidelijk dat er hem persoonlijk veel aan gelegen was dat de slachtoffers en hun nabestaanden recht zal worden gedaan.

Sessie 1. De documentaire, MH17—Call for Justice

De titel van deze documentaire maakt duidelijk hoe dicht de insteek ervan logt bij het thema van de conferentie. De documentaire, die inmiddels door honderdduizenden is bekeken op YouTube (<https://www.youtube.com/watch?v=wkDWwYk4-Ho>), werd ingeleid door de regisseuse, Jana Jerlasjova. Zij vertelde dat dit haar derde documentaire over het onderwerp was en prees de bijdrage van Max van der Werff, de Nederlandse onderzoeksjournalist met wie ze deze derde had gemaakt. Samen met

haar op het podium was Akash Rosen, oprichter van OG IT Forensic Services. Rosen, een officieel erkend audio-specialist, heeft met zijn collega's uitgezocht dat met de telefoontaps die door de Oekraïense inlichtingendienst SBU zijn aangeleverd aan het door Nederland geleide onderzoek, uitgebreid geknoeid is, stukjes zijn geknipt en weer aan andere geplakt, enzovoort. Behalve hun optreden in de documentaire, hebben Akash Rosen en zijn collega's ook nog een rapport van 143 pagina's gemaakt waarin hun onderzoekingen zijn uitgewerkt en dat openbaar is.

De documentaire, die op de conferentie op een groot scherm werd vertoond, gaat niet uit van beschuldigingen over wie de verantwoordelijke voor het neerhalen van MH17 is, net zo min als de bijeenkomst in Kuala Lumpur. Er wordt slechts geprobeerd de inconsistenties en onjuistheden van het JIT-onderzoek te laten zien. De schokkende onthullingen over intimidatie van een Nederlandse advocaat die bereid was om onze regering in gebreke te stellen, het knoeien met bewijs, de getuigenis van experts zoals de Duitse advocaat Professor Gjemulla, getuigen van Oekraïense luchtmachtactiviteit, alsmede het frauduleuze gehalte van het door de SBU geleverde bewijsmateriaal, lieten niet na grote indruk te maken en zetten de toon voor de verdere conferentie.

Sessie 2. Overzicht van bewijs en achtergronden

Deze sessie werd voorgezeten door Tan Sri Fuzi, voormalig Secretaris-Generaal van het Ministerie van Buitenlandse Zaken van Maleisië, een man met een lange diplomatieke carrière en intussen actief als voorzitter van de Raad van Bestuur en directeur van een reeks Maleisische bedrijven.

De eerste spreker was Michel Chossudovsky, emeritus Professor of Economics aan de University of Ottawa en directeur van het Centre for Research of Globalization, een van de drie organisaties achter de conferentie. Met het werk van Chossudovsky was ik al bekend, te beginnen met zijn commentaren op de NAVO-interventie in Joegoslavië. Zijn connectie met Maleisië omvat o.a. lidmaatschap van de Kuala Lumpur War Crimes Commission. De website van het CRG, Global Research.ca, is een van de meest gelezen alternatieve nieuwsmedia in de wereld.

Chossudovsky betoogde dat er in feite niet twee maar vier onderzoekingen inzake MH17 zijn geweest. Naast die van de Onderzoeksraad voor Veiligheid en het JIT, was er om te beginnen een onderzoek dat al direct na de ramp was afgerond en dat Russische schuld vaststelde. Dit was gebaseerd op radarbeelden die werden

aangehaald door de Amerikaanse minister van buitenlandse zaken John Kerry. Daarover is verder niets meer vernomen, maar zij bepaalden wel het politieke klimaat waarin de erop volgende onderzoeken plaatsvonden. Vervolgens was er het onderzoek van toenmalig SBU-hoofd Nalivaytsjenko. Hij beweerde dat er een Russisch complot was ontdekt om een eigen burgervliegtuig neer te schieten en daarmee een Russische militaire interventie in Oekraïne te provoceren. Chossudovsky lichtte uitvoerig het politieke doopceel van Nalivaytsjenko en diens op meerdere gronden absurde beweringen,. Desalniettemin is de SBU hofleverancier van de bewijsmateriaal aan OVV en vooral JIT gebleven.

De tweede spreker was Peter Haisenko, een gepensioneerde burgerluchtvaartpiloot met een lange carrière als gezagvoerder op internationale vluchten voor Lufthansa. Intussen is hij ook een veelgelezen schrijver en uitgever en zeer bekend met het MH17- dossier. Hij is verschillende malen door het JIT gehoord, maar niets van zijn bevindingen is doorgedrongen tot de onderzoeksresultaten van het JIT, waarschijnlijk omdat de OVV al eerdere iedere andere verklaring dan een treffer met een Buk had uitgesloten.

Haisenko vertelde de conferentie dat hij direct na de ramp met MH17 foto's met hoge resolutie van de wrakstukken had bestudeerd en daarop bewijs van inslagen van 30mm explosieve granaten had gevonden. Toen hij merkte dat deze foto's de volgende dag van het Internet verwijderd waren, besloot hij zelf op onderzoek uit te gaan. Hij besprak de mogelijkheid dat een Buk-raket vlak bij de cockpit van de Boeing zou zijn ontploft met diverse experts, o.a. de voormalige Oostduitse luchtafweerofficier en schrijver Bernd Biedermann. Op grond van die gesprekken kwam Haisenko tot de conclusie dat de oorzaak van het neerhalen onmogelijk een Buk-raket kon zijn geweest. In plaats daarvan houdt hij een Su-25 grondondersteuningsjager (die ik in mijn boek nog uitsluit omdat het een subsonische straaljager is die niet snel genoeg is om rond een op volle snelheid vliegende Boeing 777 te manoeuvreren) verantwoordelijk. Deze zou een hittezoekende lucht-luchtraket hebben afgevuurd die de motor trof en daarmee de Boeing deed vertragen naar zo'n 600 km/u, zonder hem overigens te vernietigen. Daarna was de Soechoi in staat om met een snelheid van 0,9 Mach, bij de cockpit te komen en die te beschieten met de voornoemde granaten (in feite twee afwisselende types granaat) uit zijn boordkanon. De piloten werden daarbij gedood en als gevolg van de explosies van de anti-

tankgranaten die bij de standaardbewapening van een Su-25 horen, brak het vliegtuig in de lucht in stukken uiteen.

Na de presentaties was er ruime gelegenheid tot vragen en de discussies zetten zich tussen de sessies en na afloop van de conferentie voort. Ik gaf Haisenko om overweging dat om zijn interpretatie overeind te houden (het was overigens op de hele conferentie de enige expliciete alternatieve theorie waarom MH17 vernietigd zou zijn), we des te meer afhankelijk zijn van wat er op de zwarte dozen (gesprekken van de piloten en vluchtgegevens) staat, een onderwerp dat later terugkwam.

Ik was de derde spreker in deze sessie en baseerde me hoofdzakelijk op mijn boek, dat zich op de eerste plaats bezighoudt met de geopolitieke en economische context van de tragedie. In tegenstelling tot OVV en JIT geef ik over de gebeurtenis zelf alleen de verschillende mogelijke scenario's, dus wie had er Buks, wat zeggen specialisten over de gevolgen van een treffer met een Buk, wie had straaljagers, welke types, wat zijn hun kenmerken, enzovoort. Uiteindelijk kan ik niet met zekerheid zeggen wat de oorzaak van het neerhalen was, maar wel dat alle omstandigheden, dus wie had er een motief, wie profiteerde ervan, enzovoort, in de richting wijzen van de coupregering in Kiev en haar Atlantische sponsors. Ook wees ik erop dat het OVV eindrapport liegt over de aanwezigheid van 1,3 ton lithium-ion-batterijen direct achter de cockpit; als zulke batterijen eenmaal vlam vatten, geven ze hoog explosieve gassen af. Ook stelde ik de vraag waarom de Su-25-piloot Volosjin, van wie een boordwerktuigkundige op zijn luchtmachbasis had verklaard dat hij in staat van grote verwarring terugkwam van een missie op 17 juli, nooit ondervraagd was door OVV ofwel JIT in de periode tot zijn dood in maart 2018 (naar beweerd wordt, door zelfmoord).

Dat zowel de OVV- als JIT-onderzoeken ernstig gecompromitteerd zijn door het aan het coupregime in Kiev verleende veto, staat al in mijn boek, en hier meldde ik ook nog dat de wet uit 2010 waarbij het OVV werd ingesteld, bepaalt dat feiten die de Nederlandse buitenlandse betrekkingen kunnen schaden, niet gerapporteerd mogen worden. Tenslotte ik stelde ik de vraag waarom het JIT niet het bewijs wilde accepteren dat is aangeboden door de Duitse onderzoeker Josef Resch, maar wel uitvoerig steunt op de bewezen verzinsels van het amateur-collectief Bellingcat (en dat terwijl er alleen al 17 Amerikaanse inlichtingendiensten zijn van wie men gegevens kan betrekken). Bovendien had het JIT, zoals ik in mijn boek aanhaal, eerder de Bellingcat-beweringen weggewuifd als 'niet voor bewijs geschikt'.

Sessie 3. MH17: Juridische aspecten

Deze sessie werd voorgezeten door Professor Mary George van de Rechtenfaculteit van de University of Malaysia, een specialiste op het gebied van zeerecht en lucht- en ruimterecht. Achteraf was dit toch de meest belangrijke zitting voorzover het de uitkomst van de hele conferentie betrof. Want waar de andere sessies details aanleverden die op zijn minst serieuze twijfel deden rijzen over de houdbaarheid van de door Nederland geleide onderzoeken, die onlangs tot de beschuldiging van moord van vier individuen hebben geleid en tot de aankondiging van een proces dat in maart 2020 moet worden gehouden, resulteerde deze zitting in de aanbeveling om het houden van dit proces om te beginnen te voorkomen.

De eerste spreker, de Canadese strafpleiter John Philpot, een specialist in internationale strafzaken met 35 jaar ervaring in o.a. het Rwanda-tribunaal en het Internationale Strafhof (ICC), vergeleek de MH17-zaak met wat hij eerder had meegemaakt. In alle gedocumenteerde zaken van internationaal strafrecht, dus de specifieke tribunaal voor de genocide in Rwanda, het tribunaal inzake de gewelddadige ontbinding van Joegoslavië, en het ICC (dat zich in de praktijk beperkte tot de vervolging van door Afrikanen begane misdaden), had Philpot vastgesteld dat het hier gaat om een uiterst gepolitiseerde vorm van recht, ver verwijderd van de veronderstelde neutraliteit van een normaal gerechtshof en met een vervolgende instantie die ernstig moet worden gewantrouwd. Immers, haar rol verschilt fundamenteel van een Openbaar Ministerie in de nationale context. Aangezien ik op de lange vlucht terug een groot deel van een bundel over internationaal strafrecht had doorgewerkt die hij me in Kuala Lumpur ten geschenke had gegeven, was het niet moeilijk de kenmerken van het JIT (tunnelvisie, vooroordeel, politieke druk met name van de kant van de VS en Westerse regeringen) te herkennen in de zaken dit in dat boek ('Justice Belied. The Unbalanced Scales of International Criminal Justice') behandeld worden.

De tweede spreker, Dr Gurdial Singh Nijar, advocaat, voormalig hoogleraar Recht aan de University of Malaysia, en voorzitter van de Malaysian Human Rights Society, behandelde een ander juridisch aspect, nl. de vraag of er een mogelijke civiele procedure kan worden gestart tegen het regime in Kiev vanwege zijn besluit om het luchtruim boven een oorlogsgebied open te houden, Dit zou overeenkomen met de rechtszaak die namens Duitse nabestaanden wordt gevoerd door Professor Giumulla,

die ook in de ‘Call for Justice’ documentaire wordt opgevoerd. Aangezien Kiev zijn internationale verplichtingen duidelijk niet is nagekomen, zou een succesvolle civiele procedure goede kans van slagen hebben, aldus Gurdial.

Sessie 4. Ground Zero: de sille helden

Deze sessie werd voorgezeten door de voormalige staff correspondent van persbureau Reuters, Amy Chew. Hierin trad op Kolonel Sakri, die ook uitgebreid figureert in de ‘Call for Justice’ documentaire. Kol. Sakri had van toenmalig premier Najib de instructie gekregen om naar Oekraïne te vliegen de zwarte dozen met cockpitgesprekken en vluchtgegevens in handen te krijgen en er daarnaast zorg voor te dragen dat de lichamen van de Maleisische slachtoffers ordentelijk geborgen zouden worden. Hij deed verslag van deze door hem geleide, uiterst riskante operatie, waarvoor hij tussen het gebied onder controle van de Oekraïense regering en het rebellegebied, tien checkpoints moest passeren, en dat tegen de wil van de coupregering in Kiev. Hij wist als officier dat hij zichzelf en zijn mannen aan groot gevaar blootstelde maar toen ze eenmaal de rebellen bereikt hadden, werden de zwarte dozen hem zonder verdere omhaal overhandigd, een teken dat zij niets te verbergen hadden. Ik was onder de indruk van het sobere relaas van Sakri, zelfs als het ging om anekdotes die ook met bravoure verteld hadden kunnen worden. Ook het moment waarop, hij, zoals hij vertelt in de documentaire, bij terugkeer in Kharkov tegen drie Amerikaanse FBI-agenten die hem daar opwachtten en de dozen opeisten, ‘nee’ antwoordde. Zijn telefoongesprek met premier Najib, waarin deze hem bezwoer om tegen iedere prijs de zwarte dozen te bemachtigen, al was het maar om de nationale eer te redden na de opeenvolgende rampen met MH370 en MH17, was een ontroerend moment, zeker toen Sakri, opnieuw uiterst bescheiden, vertelde dat hij in feite beloofde dit desnoods met gevaar voor eigen leven uit te voeren. Of het nu echt zo was dat het verlies van MH370 in maart 2014 de reden was waarom Maleisië het aanvankelijke aanbod om de leiding van het (technische) onderzoek naar MH17 op zich te nemen, afsloeg, is de vraag. Deze stelling van het voormalig hoofd van het Departement voor Burgerluchtvaart, dhr. Azharuddin, die in antwoord op vragen tweemaal langdurig aan het woord was, werd uitgebreid bediscussieerd in de wandelgangen. Ook de vraag of Maleisië nu eigenlijk ooit de oorspronkelijke vluchtgegevens en de bandopnamen uit de cockpit heeft mogen beluisteren.

Sessie 5. In memoriam

Deze sessie was bedoeld om geheel aan de slachtoffers en hun families te zijn gewijd. Maar hoewel de twee uitgenodigde nabestaanden, de weduwe van de eerste officier en de dochter van de hoofdstewardess, nauw betrokken waren geweest bij de voorbereidingen, onder andere over de vraag hoe zij in het programmaboekje zouden worden voorgesteld (hetgeen nog gedrukt was in overeenstemming met hun wensen), trokken zij zich twee dagen voor de conferentie terug. Eén regeltje ter zake kon er nog net bijgedrukt worden, onder hun portretten. De brief waarin zij hun besluit om zich terug te trekken meedeelden was gesteld in wat de organisatoren mij verzekerden, bittere bewoordingen die helemaal niet leken te passen bij de betrokkenen. Niet alleen kwam het verwijt dat de organisatoren onprofessioneel en in het geniep hadden geopereerd, totaal onverwacht, maar het was ook nog eens zo dat de plaatsvervangende Nederlandse ambassadeur van deze brief op de hoogte was en bij zijn bezoek het hoofdkantoor van de Perdana Foundation wist te melden dat een kopie van deze brief aan alle buitenlandse ambassades in Kuala Lumpur was rondgestuurd.

De Maleisische organisatoren vertelden me dat het toch wel hoogst verbazend was dat de nabestaanden, die tot dan toe zeer behulpzaam waren geweest, opeens waren teruggekomen op hun besluit om deel te nemen. Ook dat zij er op zo'n korte termijn in waren geslaagd om hun brief aan alle ambassades rond te sturen, hoewel niet veel mensen buiten het diplomatieke milieu al die adressen bij de hand hebben. Meer algemeen maakten de organisatoren zich zorgen over de toegang die de Nederlanders hadden tot de nabestaanden en de mate waarin zij die konden beïnvloeden. Iemand anders vertelde me dat een Maleisische cameraman die bij verschillende herdenkingsbijeenkomsten ter gelegenheid van het vijfjarig jubileum van de ramp was geweest, op de Australische ambassade had meegemaakt dat de verklaring die werd voorgelezen door een jonge nabestaande en waarin het JIT werd geprezen, haar even daarvoor door iemand anders in het vertrek was aangereikt. Ik kon me niet aan de indruk onttrekken dat de 'zoektocht naar recht' zoals de Nederlandse (en Australische) diplomatieke missies die opvatten, toch niet hetzelfde gehalte hadden als datgene waarvan ik op de conferentie zo onder de indruk was.

De Nederlandse ambassade had de verzekering gekregen dat de conferentie openbaar was en dat de plaatsvervangend ambassadeur van harte welkom was om vragen te stellen, kritiek te uiten, of wat dan ook. Mij werd echter verteld dat hij zijn

belofte om over deze uitnodiging later terug te bellen, niet nakwam en er is uiteindelijk ook niemand komen opdagen.

Desalniettemin was ambassadrice Fauziah, die deze sessie zou voorzitten, bereid om het alleen te doen. Haar verslag hoe de Maleisische ambassade in Den Haag omging met de tragedie toen het gebeurd was, de schokkende details van het sorteren van de lichaamsdelen die binnen bleven komen toen het bergen van de lichamen eenmaal begonnen was, de onderhandelingen met nabestaanden over repatriëring, het werd ons allemaal zeer koelbloedig verteld. Tegelijkertijd, vertelde zij, moest de ambassade doorgaan met de normale werkzaamheden, zoals de economische en vooral landbouwzaken, waarvoor er speciale attachés in dienst zijn (bij het diner had Dr Fauzih al verteld dat er meer dan 100 Nederlandse bedrijven in Maleisië actief zijn).

Sessie 6. Formulering van een actieplan

Dit was de slotzitting van de conferentie, voorgezeten door dhr. Tan Sri Jawhar, een hooggeplaatste functionaris op Buitenlandse Zaken van Maleisië, met een lange staat van dienst en vele onderscheidingen op het gebied van de nationale veiligheid, in ASEAN, en in het Asia-Pacific Leadership Network for Nuclear Non-Proliferation.

Aan deze slotzitting werd deelgenomen door Dr Zulaiha Ismail, bestuurslid van de Perdana Foundation (haar doctorsgraad in Human Resource Development had ze behaald aan de George Washington University in de VS); door mw. Askiah Adam, redactrice van de New Straits Times en uitvoerend directeur van JUST, en Dr Chandra. In deze sessie werden de plannen voor verdere actie voor het eerst geformuleerd, ik neem aan op basis van ideeën die al op voorhand doorgesproken waren. De kern ervan was het plan om te proberen de voorbereiding van het proces stop te zetten, aangezien dat terecht als voorbarig wordt beschouwd, gelet op het krakkemikkige en eenzijdige bewijs dat tot nu is voorgelegd.

Dit plan werd met grote energie bediscussieerd, verbazend aan het eind van zo'n uitputtende dag (een van de langste ééndaagse conferentie die ik heb bijgewoond). Vandaar dat ik niet meer weet of dit nu moment was waarop het plan om de uitkomsten van deze conferentie voor te leggen aan Mahathir, alsook het voorstel dat hij direct contact zou moeten opnemen met zijn Nederlandse collega, of dat ik het later las in de zondagskranten.

Dr Zulaiha, was een van de drijvende krachten achter deze conferentie en met haar heb ik ook gesproken over een ander plan om naar Maleisië te komen, eerder in augustus. Dit zou een conferentie geweest zijn die was voorgesteld door vrienden en collega's die ik in Moskou had ontmoet bij de presentatie van de Russische vertaling van mijn boek over MH17 in mei. Maar voor dit initiatief was de voorbereidingstijd duidelijk te kort geweest en Zulaiha vertelde me dat ze ervan had gehoord maar dat Maleisië als niet-gebonden land er altijd de voorkeur aan zou hebben gegeven om een bijeenkomst als deze zelf te organiseren, ook om te voorkomen dat men in beeld zou komen als een doorgeefluik voor Russische belangen. De Russische ambassade was trouwens voor deze conferentie uitgenodigd (net als alle andere ambassades, de media, enz.) en er waren inderdaad drie jonge Russische diplomaten komen opdagen, maar die hebben geen actieve rol gespeeld.

De derde spreker op de slotzitting, Dr Chandra, gebruikte de gelegenheid om te antwoorden op vragen van jonge verslaggevers van Maleisische kranten, die ik zelf provocerend vond door hun ultimatieve vorm en vasthoudendheid. Zo vroeg een van de krantenjongens waar nu eigenlijk onze 'keiharde bewijzen' waren dat het JIT-onderzoek gebrekkig was. Hierop antwoordde Chandra door een aantal voorbeelden te geven zoals het veto dat aan Kiev was gegeven en ook hoe Maleisië tot in feite maart 2015 buiten het onderzoek was gehouden, bijna een jaar na de tragedie. Hij legde met veel geduld uit dat ook zulke zaken, die buiten kijf zijn, bewijs vormen. Vervolgens ging hij tot de tegenaanval over en vroeg waarom de kranten unaniem geweigerd hadden om de aankondiging van de conferentie af te drukken, zodat maar weinig mensen buiten die kring van organisatoren ervan af wisten. Resultaat was dat de publieke belangstelling beperkt was, al had dat natuurlijk verder geen nadelig effect op de beraadslagingen.

Ik kan alleen maar zeggen dat Chandra's rol hier heel indrukwekkend was, ook door zijn onwankelbare hoffelijkheid en welsprekendheid, ondanks de arrogante, puberale ondervraging. Of dit heeft bijgedragen tot de ommezwaai van de media de volgende dag, toen alle vooraanstaande kranten de belangrijke uitkomst van de conferentie, nl. dat het proces moet worden opgeschort, groot brachten, weet ik niet. De zondagseditie van de New Straits Times had een rapportage over twee pagina's waarin diverse aspecten serieus werden behandeld, met foto's van verschillende sprekers, het publiek, en dezelfde conclusie als kop, nl. 'Poging om vervolging MH17-verdachten te stoppen'.

Ongeacht of deze doestelling gerealiseerd zal worden, ben ik ervan overtuigd dat met deze conferentie een reuzenstap is gezet in de richting van een internationale alternatieve werkgroep inzake het neerhalen van MH17. Als iedere buitenlandse deelnemer zijn eigen netwerk mobiliseert, kan verder onderzoek ingebracht worden in een collectieve databank, nu in Kuala Lumpur directe contacten zijn gelegd en wederzijds vertrouwen is gevestigd. Wat mijzelf betreft zal ik zeker proberen mijn contacten in Rusland en de andere landen waar mijn boek is vertaald, mee te krijgen in deze onderneming. In dit opzicht was deze inspirerende, feilloos georganiseerde conferentie een enorme stap vooruit op de zoektocht naar rechtvaardigheid voor de slachtoffers en nabestaanden van de tragedie met MH17.